

І.О. Хоменко, д-р екон. наук
І. В. Горобінська, канд. екон. наук
О. В. Брага, здобувач

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ В ІТ ІНДУСТРІЇ ТА STARTUP

В сучасних економічних умовах питання оподаткування нових перспективних галузей є дуже важливим для кожної держави. Зокрема, ІТ індустрія є прогресуючою та прибутковою для економіки країни галуззю, спеціалісти якої дуже цінуються на ринку праці. Однак, не всі країни мають стабільне економічне становище, особливо після декількох хвиль пандемії коронавірусу, і через це, їх системи оподаткування не достатньо стимулюють розвиток ІТ галузі. Провідні країни світу мають особливі умови оподаткування для сфери ІТ послуг, створюючи більш привабливі умови для її розширення, що в свою чергу позитивно впливає на їх економічне становище і прогресивність. Для України проблема недосконалості податкової системи є досить актуальною, тому дослідження світового досвіду оподаткування ІТ індустрії у більш розвинених країнах дасть змогу орієнтуватися на сучасні світові стандарти і стимулювати розширення цієї важливою галузі на території нашої країни. Нові перетворення в політичній та економічній сферах, зміна правових та бюджетних відносин між рівнями і гілками влади, процес інтегрування вітчизняної економіки у світову, вимагають реформ у податкової політиці, побудові ефективної, справедливої, стабільної податкової системи, а також чіткості у регламентуванні повноважень податкових органів. Всі ці перетворення обґрунтовують доцільність запровадження змін у всю систему оподаткування, що буде сприяти змінам в інституціональному середовищі і в регулюванні діяльності самих податкових органів.

Дослідженням питання світового досвіду оподаткування займалися такі відомі вчені, як Є.С. Крисоватий, О.Д. Василик, І.М. Вишневський, П.В. Мельник, А. Соколовська та інші.

Хоча ІТ індустрія є дуже важливою складовою економіки держави, питання розробки заходів щодо її стимулювання та створення особливих умов оподаткування залишається невирішеним.

Мета дослідження полягає у аналізі та порівнянні умов оподаткування в провідних країнах світу, виявлення основних провідних напрямів стимулювання ІТ індустрії та можливості їх застосування в Україні.

Сьогодні ІТ індустрія справедливо вважається дуже важливим фактором стимулювання економіки, тому не дивно, що більшість країн намагаються створити якомога сприятливіші умови для її функціонування, зокрема за допомогою особливих умов оподаткування. Вагомою перевагою фахівців цієї сфери є те, що вони дуже мобільні і можуть працювати з будь-якої точки світу, при цьому, знання англійської мови дає їм можливість працювати у будь-якій

компанії, незалежно від її територіального розташування, тому боротьба за видатних фахівців здійснюється на міжнародному рівні. На міжнародному ринку конкурують також за інвестиції, без яких розвиток сфери ІТ неможливий[5]. Рівень витрат на ІТ вказує на рівень економічного розвитку країни (рис. 1).

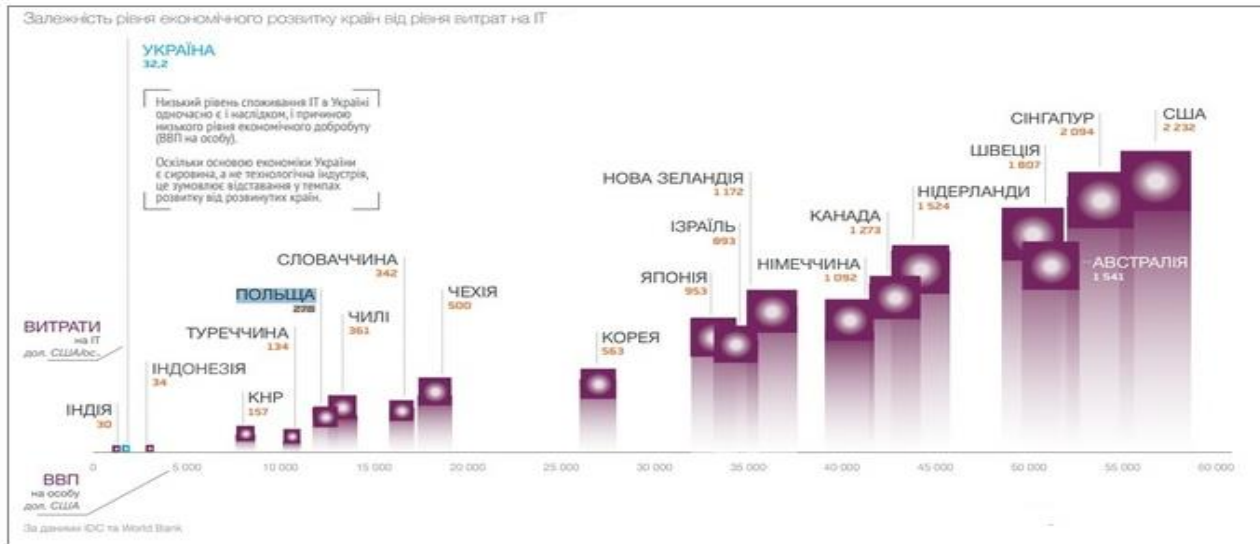

Рис. 1. Залежність рівня економічного розвитку країн від рівня витрат на ІТ
Джерело: [4]

Як ми бачимо, лідируючі позиції займають США, Сінгапур, Швеція, та Австралія, однак, в цих країнах не досить привабливі умови оподаткування для ІТ індустрії[4].

Розглянемо на прикладі стимулювання ІТ в Індії. У 2006 році в Індії з'явилася програма підтримки, розрахована на 20 років, саме тоді країна вступила у боротьбу за розвиток ІТ індустрії на своїй території.

Для певних економічних зон Індія впровадила пільги на податок на прибуток. У перші п'ять років існування компанії, податок на прибуток складав 0%. У наступні п'ять років існування ставка податку для компанії була у два рази менша, а якщо компанія вкладала гроші в оборот і займалася реінвестуванням, то і протягом наступних п'яти років могла розраховувати на знижену ставку податку на прибуток. Також країна не стягала податків з експортованого програмного забезпечення.

Однак, у 2020 році програму підтримки скасували. Індія вирішила зосередитися на збереженні бізнесу всередині країни, а не стимулювати експорт як раніше. Зараз в Індії діє програма підтримки стартапів, згідно з якою компанії отримують податкові канікули, звільняються від перевірок і сплати податку на приріст капіталу.

Компанії, що працюють у ІТ сфері не сплачують ввізне мито, однак податок на прибуток для них складає 22%. Крім того, з'явився й новий податок на надання цифрових послуг для іноземців — його ставка становить 2%. Ставка

податку роялті та на одноразові платежі становить 10%, телекомунікаційні та інформаційні послуги — ПДВ за ставкою 18%.

ПДФО В Індії фізична особа сплачує у тому разі, якщо перебуває на території Індії протягом 182 днів. Ставка ПДФО при доході до 250 тис. рупій (приблизно 3500\$ США), ставка податку — 5%. Якщо дохід сягає 1 млн. рупій (приблизно 13600\$ США), ставка ПДФО буде вже 30%. У тому разі, якщо резидент отримує заробітну плату в іноземній валюті, ставка ПДФО становить 9%. Збір на охорону здоров'я та освіту — 4%.

Ще одна країна, що має дуже зручні умови для стартапів – Естонія. Це невелика країна з населенням 1,3 млн. осіб. Для цієї держави важливим є приплив інвестицій і робочої сили, тому податкова політика країни спрямована на всьляке стимулювання ІТ-сектору.

Вона має прозоре оподаткування, систему лояльності, відрізняється простотою в роботі з державними органами - усе це дає позитивний ефект. Але головна конкурентна перевага - оподаткування. Країна стимулює експорт, тому звільнила від сплати ПДВ країни, що експортують свої послуги за кордон.

Ще одна перевага оподаткування в Естонії – ставка податку на прибуток складає 0%. Отже, державна політика спрямована на стимулювання реінвестування: якщо компанія вкладає гроші в оборот, то може не сплачувати податок на прибуток. Водночас, якщо власники хочуть отримати дивіденди, то доведеться сплатити податок на розподілений прибуток у розмірі 20%.

При цьому, в Естонії дозволяється управління компаніями нерезидентам країни, що мають право не нараховувати собі заробітну плату, а також, якщо працівники компанії не знаходяться на території Естонії, підприємство може не сплачувати податок на їх заробітну плату.

Для працівників, що знаходяться на території країни діють такі податки: ПДФО для резидентів Естонії — 20%; соціальний податок — 33%, внесок до пенсійного фонду (для співробітників-резидентів) — 2%.

Варто приділити увагу Білорусі, що взялася за стимулювання ІТ ще у 2005 році. Тоді був створений спеціальний податково-правовий режим — Парк високих технологій (далі ПВТ). А 2017 року було ухвалено Декрет №8 «Про розвиток цифрової економіки», згідно з яким резиденти Парку звільняються від сплати великої кількості податків до 2049 року.

Для резидентів ПВТ діє спеціальний податковий режим, зокрема вони звільняються від сплати податку на прибуток, ПДВ, а також на митні збори (в разі ввезення на територію країни технологічного обладнання).

Якщо нерухомість розміщено на території Парку високих технологій і не надається в оренду, то резидент звільняється від сплати податку на нерухомість. Резидентів звільнено від сплати податку на землю, якщо ділянка розташована в межах парку та використовується під будівництво (не більш ніж 3 роки).

До 2021 року резиденти ПВТ також мали пільги на податки для своїх співробітників, ставка ПДФО становила всього 9%, однак через пандемію COVID-19 держава Білорусь вирішила до 2023 року встановити для співробітників-резидентів Парку високих технологій ставку ПДФО на рівні

загальнодержавної, тобто 13%, але залишилася пільга на сплату внеску до Фонду соціального захисту населення. Так, резиденти Парку сплачують внесок у розмірі 34% від розміру середньої зарплати в країні, а не реальної заробітної плати працівників.

Також у 2021 року змінилося податкове законодавство Польщі: податок на прибуток був замінений податком на виведений капітал (СІТ). Тепер невеликі компанії, які займаються реінвестуванням і прагнуть розвиватися, можуть не сплачувати податок, бо вони не виплачують дивіденди. Це нововведення стане додатковим стимулом до розвитку ІТ-індустрії в країні.

До того ж, Польща вирішила скористатися погіршенням умов у Білорусі і запропонувати білоруським фахівцям кращі умови роботи, спрощений механізм отримання візи, юридична підтримка а також гранти.

Податок на прибуток у Польщі складає 0%, СІТ – від 10 до 25%, ПДФО – 32%, соціальний внесок - 27%, а також Польща активно впроваджує неподаткове стимулювання до переїзду або релокації ІТ компаній пострадянських держав.

Для порівняння розглянемо умови стимулювання розвитку ІТ у більш розвинених державах. Економіка Канади є досить сильною, а державна політика спрямована на всебічну підтримку ІТ-індустрії. Так, у Канаді є Startup-візи, які дають змогу жити і працювати в країні. В країні діє система повернення податкових виплат Гроші, які власник компанії витратив на себе, а також на членів своєї сім'ї, він може повернути, якщо вони були використані на харчові продукти, оренду житла або іпотеку, освіту й медичні послуги.

У Китаї для компаній, які працюють у сфері ІТ, ставку податку на прибуток знижено до 10-15% замість 25%. Також підприємства, що займаються науково-дослідною діяльністю, можуть не сплачувати ПДВ, їх звільняють від сплати митних зборів у разі придбання імпортного обладнання.

Підтримує розвиток ІТ індустрії й Англія. Так, малі та середні компанії можуть розраховувати на податкову компенсацію витрат за умови, що компанія здійснює діяльність у сфері R&D і ще не почала торгувати або торгує в збиток. Країна повертає втрачені кошти у розмірі £33,35 на кожні £100. Великі компанії можуть повернути податкові кредити у розмірі 10,5% від технологічних витрат[6].

Щодо України, тут ІТ індустрія почала зароджуватися наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років з виходом на ринок перших аутсорсингових ІТ компаній: ELEKS, SoftServe, Miratech.

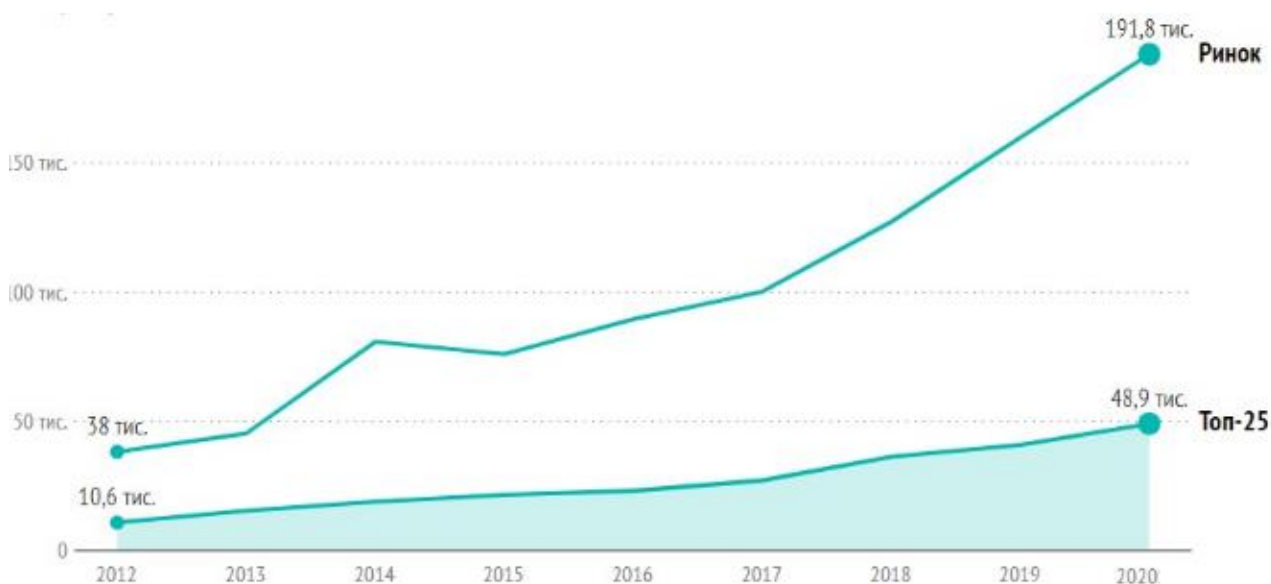
Тоді іноземні корпорації тільки починали відкривати для себе Україну, тому віддавали на аутсорсинг в Україні лише окремі функції, які не вимагали глибокої технічної експертизи.

Українські розробники зарекомендували себе як професіонали, які надають ІТ послуги високої якості. Тоді іноземні корпорації почали передавати українцям і розробку інноваційних технологій з цілісними рішеннями.

Відтоді кількість ІТ фахівців у країні постійно зростала: з 38 тис у 2011 році до 191,8 тис у 2020 році. (рис. 2).

Відповідно до дослідження асоціації IT Ukraine, зараз понад 50% замовлень українським IT компаніям надходять із США. На другому місці – Великобританія, де середня зарплата програміста з податками становить 5 тис дол.[10]

Однак, не дивлячись на те, що на даний момент IT індустрія активно розвивається, на міжнародному ринку умови нашої країни поки що недостатньо конкурентоспроможні. Влада зробила велику помилку, коли скасувала десятирічний режим оподаткування сфери IT (з 1 січня 2013 року по 1 січня 2023 року), на другому році існування на підставі закону №71-VIII від 28 грудня 2014 року. У 2020 році сектор IT формував близько 4% ВВП країни, а експорт послуг галузі перевищив 4 млрд. доларів, що вивело IT індустрію в лідери разом із АПК та металургією.

*Рис. 2. Зростання ринку праці і кількості IT фахівців у 25 провідних IT компаніях України
Джерело: [10]*

При цьому більшість працівників галузі зареєстровані як ФОП на спрощеній системі оподаткування, а це означає, що максимальна ставка податку для них - 5%. Це дуже суттєва конкурентна перевага, якщо порівняти це із тим, що платять працівники та роботодавці на загальній системі оподаткування. Саме тому виходить, що програмісти, зарплати яких на порядок вищі за зарплати вчителів чи лікарів, платять на порядок менше податків. Однак, За законопроектом № 10094 пропонується створити окрему п'яту групу ФОП, спеціально для спеціалістів, що провадять діяльність винятково у сфері інформаційних технологій (випуск комп'ютерних ігор та іншого програмного забезпечення, комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з цим діяльність, обробка даних, розміщення даних на веб-вузлах та пов'язана з ними діяльність, веб-портали), та поступово, до 2025 року, довести ставку єдиного

податку для цієї групи до 10% від сукупного доходу від підприємницької діяльності[3].

15 квітня 2021р. Парламент ухвалив у першому читанні доопрацьований законопроект №4303, який закладає основи для запровадження в країні спеціального правового режиму для ІТ галузі – Дія City[1].

Для запуску Дія City в Раді зареєстровані 2 законопроекти. Вони стимулюють створення першої цифрової бізнес-країни та розвиток ІТ.

Законопроекти:

- 1) № 3979 – Про заходи щодо стимулювання розвитку ІТ індустрії в Україні,
- 2) № 3933-1 – Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України (щодо заходів стимулювання розвитку індустрії інформаційних технологій в Україні).

Профільним законопроектом № 3979 передбачено:

- особливий режим оподаткування ІТ компаній,
- спеціальну модель оподаткування доходів працівників ІТ індустрії,
- можливість оформлювати трудові відносини за контрактом[2].

Умови для резидентів Дія City:

- діяльність компанії має бути виключно з ІТ індустрії,
- середньомісячна заробітна плата – мінімум €1200,
- витрати компанії на оплату праці становлять не менше 70% від загальних витрат.

Резидентство буде доступне стартапам, які:

- отримали не менше €50 тис. фінансування від 1 або декількох венчурних фондів, інвесторів,
- брали участь в акселераційній програмі та отримали документ про її успішне проходження[8].

Законодавча база Дія City складається з трьох частин:

1. Загальної – основні принципи роботи Дія City, викладені у законопроекті. Перехідним положенням проекту Закону пропонується внести численні зміни до низки законів, зокрема Цивільного кодексу України, Кодексу законів про працю, Закону України «Про авторське право і суміжні права», Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю» та ін.
2. Податкової – нові спеціальні режими оподаткування для ІТ компаній та працівників ІТ індустрії. Наразі відповідний законопроект про внесення змін до Податкового кодексу України не зареєстрований у Верховній Раді, тож поки незрозуміло, яким чином нововведення будуть врегульовані в Податковому кодексі.
3. Правоохоронної – нова процедура взаємодії правоохоронних органів з резидентами Дія City. Готується так званий законопроект «Маски-шоу стоп-3», спрямований на захист ІТ спільноти від свавілля та тиску з боку правоохоронних органів.

Зміни до Податкового Кодексу передбачають:

- оподаткування заробітної плати ІТ працівників у розмірі 5% податку на доходи фізичних осіб та 5% єдиного соціального внеску (якщо сума ЄСВ буде не меншою за подвійний розмір мінімального страхового внеску);

– введення податку на виведений капітал за ставкою 18%.

Податкові пільги отримають ІТ компанії, які відповідатимуть вимогам профільного законопроекту та будуть включені до спеціального реєстру.

Що передбачає законопроект:

- свобода діяльності (всі резиденти мають право самостійно здійснювати господарську діяльність, а також обирати форми її організації та форми співпраці з третіми особами);
- невтручання держави;
- презумпція правомірності діяльності резидентів;
- стабільність – режим запроваджується мінімум на 15 років;
- формальний характер процедури набуття статусу резидента.

Документ передбачає запровадження нової форми співпраці між компаніями та фахівцями – гіг-контракти, а також додаткові механізми захисту прав на інтелектуальну власність та інвестицій[9].

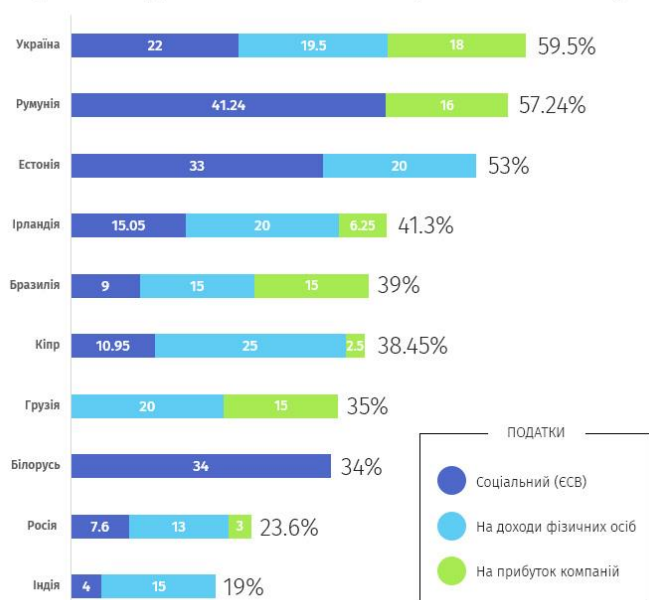
Спецрежим передбачає звільнення резидентів від сплати податку на прибуток, замість цього вводиться податок на виведений капітал у розмірі 9%. Якщо ж дивіденди не розподілялися 2 роки і більше, то ставка податку на такий дохід для фізичної особи складе 0%. Пропонується і податкова пільга для власників часток у стартапі. Ставка податку на дохід від продажу частки в стартапі складе 0% (якщо володів більше 1 року).

Також зміниться і оподаткування праці: ставка податку на доходи фізичної особи, одержані від компанії-резидента Дія City, пропонується в розмірі 5%, ЄСВ складе 22%, але від мінімальної заробітної плати, і ще 1,5% військового збору.

Податкові пільги спецрежиму Дія City відповідають міжнародному досвіду й повністю вкладаються в загальносвітову тенденцію. Сьогодні конкуренція в галузі ІТ є першочерговим завданням багатьох держав. Важливою вона є і для України, оскільки дасть змогу перейти від сировинного типу економіки до високотехнологічного[8].

Щоб продемонструвати, наскільки в Україні велика і неконкурентна ставка оподаткування ІТ бізнесу, автори законопроекту наводять порівняльну таблицю податкового навантаження на рівні компаній ІТ галузі в окремих країнах світу (рис. 3)[7].

Порівняння податкового навантаження на рівні компаній ІТ-галузі

*Рис. 3. Порівняння податкового навантаження на рівні компанії ІТ галузі
Джерело: [7]*

Для того, щоб порівняти оподаткування в різних країнах світу, для прикладу візьмемо ІТ компанію, яка обирає країну для ведення бізнесу з найбільш вигідними податковими ставками. Припустимо, що прибуток компанії за рік становив 100 тис.\$, з них 25 тис.\$ чистого прибутку, що включає 18 тис.\$ розподіленого прибутку. В компанії працюють 10 фахівців із зарплатою 1000\$ у кожного. Розрахунки наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Розрахунок податків компанії за рік у різних країнах

Розрахунок податків за рік	Україна	Індія	Білорусь	Естонія	Польща
Податок на прибуток:	0	\$5500	0	0	0
Податок на виведений капітал:	\$1620	0	0	\$3600	\$1800
ПДФО:	\$4500	\$4500	\$11700	\$18000	\$28800
Соціальні внески:	\$2350	\$3600	\$3500	\$31500	\$24300
Разом:	\$8470	\$13600	\$15200	\$53100	\$54900

Якби компанія обрала для ведення свого бізнесу Індію, їй довелося б за рік заплатити податок на прибуток у розмірі 22% (\$5500), ПДФО — 5% (\$4500) — дана ставка діє тільки при обсязі прибутку, що не перевищує 250 тис. рупій, та соціальний внесок — 4% від реального доходу (\$3600).

За умови, що компанія працює в Естонії, вона повинна за рік заплатити 20% ПДФО (\$18000), соціальний внесок — 35% від реального доходу (\$31500). У країні також діє податок на виведений капітал у розмірі 20% (\$3600).

У Польщі компанія за підсумками року заплатила б ПДФО в розмірі 32% (\$28800) і соціальний внесок — 27% від реального доходу (\$24300). Податок на виведений капітал складе від 10% до 25% (мінімум \$1800).

Якщо компанія працює в Білорусі, то для неї діє ставка ПДФО в розмірі 13% (\$11700), соціальні внески — 35% від середньої зарплати (\$3500).

В Україні компанія-резидент Дія Сіті заплатить ПДФО в розмірі 5% (\$4500), соціальний внесок — 22% від мінімальної зарплати, включно із 1,5% військового збору (\$2350). Також діятиме податок на виведений капітал у розмірі 9% (\$1620).

Отже, як ми бачимо, найбільшу суму податків компанія сплатить, якщо буде працювати у Польщі, а найменше при знаходженні в Україні, за умовою оподаткування за програмою Дія Сіті (рис. 4).

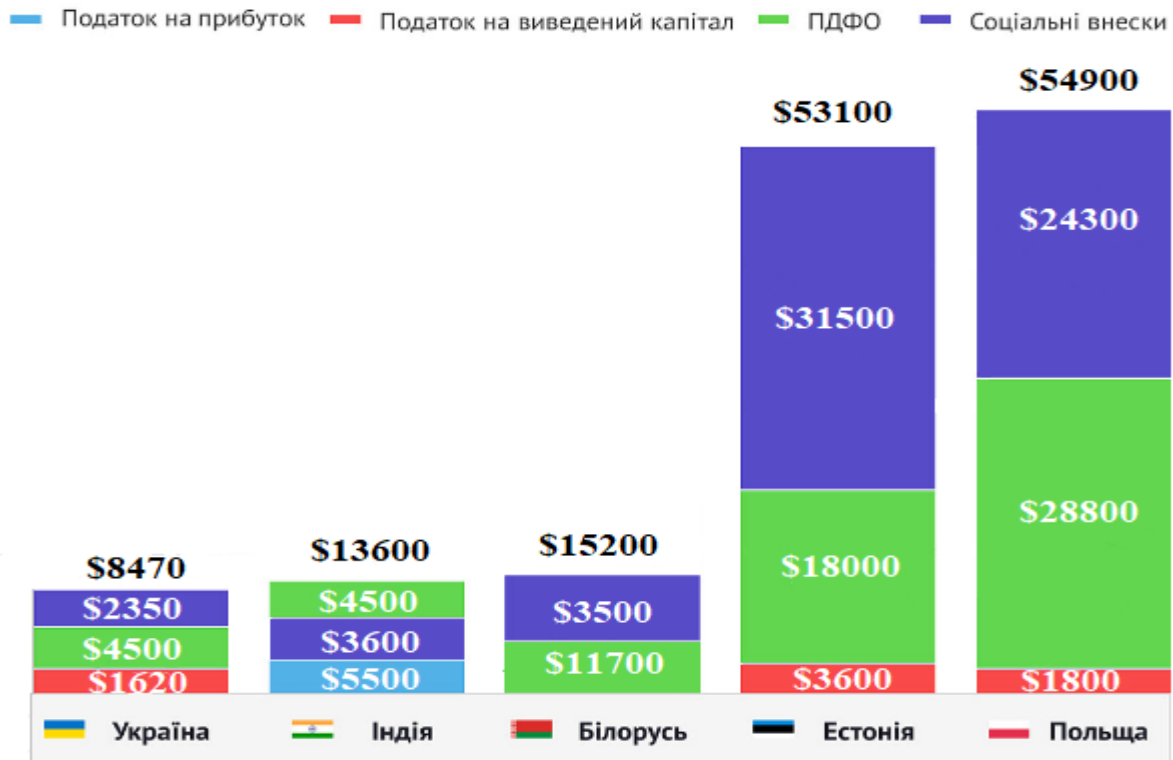

Рис. 4. Підсумкові дані розрахунків по оподаткуванню ІТ компанії в різних країнах

Для кожної країни дуже важливими є реальні результати від їх дії, такі як створення сприятливого середовища для вітчизняних товаровиробників, для розвитку їх конкурентоспроможності; забезпечення високого рівня соціальних стандартів життя населення; відлагоджена та компетентна робота податкових органів; економічний розвиток країни [11]-[14].

Таким чином, при впровадженні програми Дія City Україна стане значно привабливішою за умовами оподаткування для галузі ІТ, що призведе до економічного зростання і значного прогресу країни в цілому і зробить її більш конкурентною на міжнародному рівні. Постановою Уряду від 29.03.2022 внесено зміни до цих вимог: усунуто вимоги щодо кількості найманих працівників та розміру середньої винагороди всіх працівників/гіг-спеціалістів не нижче, ніж еквівалент 1200 євро на кожного, відсутність застосйвння критерію «кваліфікований дохід від спеціальної діяльності становить щонайменше 90% від загального доходу».

ІТ індустрія та стартапи в сучасних умовах займають дуже важливе місце і сприяє економічному розвитку країни, тому її стимулювання є важливим завданням для всіх країн світу. Одним із головних інструментів для досягнення цієї цілі є особливі умови оподаткування і пільги для ІТ компаній. Наразі Україна не має достатньо конкурентних умов на міжнародному ринку, щоб стимулювати розвиток ІТ галузі на своїй території, однак, завдяки досвіду інших країн, уряд держави прийняв законопроект, що зможе значно змінити

ситуацію на краще. Посиленням стимулюючої функції податкової системи, спрощенням адміністрування податків та застосуванням режимів пільгового оподаткування дадуть можливість розширення ІТ галузі на території України.

Список використаної літератури

1. Проект Закону про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні (4303 від 02.11.2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70298
2. Офіційний сайт Дія City [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://city.diia.gov.ua/>
3. Танклевська Н.С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб / Н.С. Танклевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/264.pdf>
4. Проскура К.П. Зарубіжний досвід організації податкового адміністрування / К.П. Проскура // Економічний часопис — XXI. — 2012. — № 7–8. — С. 30–34.
5. Круковська О.В. Ключові зміни в реформуванні податкової системи України: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / О.В. Круковська // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Сер.: Економіка і суспільство. - 2016. -№2. - С. 702-709. - Режим доступу:http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/125.pdf
6. Приклади пільгових умов для ІТ у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://eba.com.ua/ne-podatkom-yedynum-pryklady-pilgovyh-umov-dlya-it-u-sviti/>
7. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.epravda.com.ua/publications/2020/08/10/663812/>
8. Про законопроекти Дія City [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://diia.gov.ua/news/dlya-zapusku-diya-city-v-radi-zareyestrovani-2zakonoprojekti>
9. Аналітика Дія City [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/diia-city-what-is-it-all-about/>
10. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2021/04/14/672990/>
11. Хоменко І.О., Горобінська І.В., Шаргородський І. С. Податкове навантаження суб'єктів господарювання як об'єкт державного регулювання. Науковий вісник Полісся. 2021. № 1 (22). С. 102-113.
12. Хоменко І.О., Горобінська І.В., Матяш Л.М. Ухилення від податкового оподаткування як наслідок фіскальної спрямованості податкової системи в Україні. Вісник НТУ. К.: НТУ, 2019. Серія «Економічні науки». Випуск 2 (44), 2019. С.161-170.
13. Кичко І.І. Елементи системного підходу до управління та фінансування соціальної сфери. Україна: аспекти праці. 2006. № 2. С. 17–21.
14. Кичко І. І. Трансформація соціальних функцій держави: фінансовий аспект. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 1(Випуск 200). С. 132-137.

References

1. Draft Law on Stimulating the Development of the Digital Economy in Ukraine (4303 of November 2, 2020) [Electronic resource]. - Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70298
2. Official site Action City [Electronic resource]. - Access mode: <https://city.diia.gov.ua/>
3. Tanklevskaya N.S. World experience of personal income taxation / N.S. Tanklevska [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/264.pdf>
4. Proskura K.P. Foreign experience in the organization of tax administration / K.P. Proskura // Economic Journal - XXI. - 2012. - № 7–8. - P. 30–34.

5. Krukovska O.V. Key changes in tax system reform Of Ukraine: realities and prospects [Electronic resource] / O.V. Krukovska // Accounting, analysis and audit. Ser. : Economy and Society. - 2016. -№2. - P. 702-709. - Access mode: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/125.pdf
6. Examples of preferential terms for IT in the world [Electronic resource]. - Access mode: <https://eba.com.ua/ne-podatkom-yedynym-pryklady-pilgovyih-umov-dlya-it-u-sviti/>
7. Economic truth [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.althoughda.com.ua/publications/2020/08/10/663812/>
8. About bills Action City [Electronic resource]. - Access mode: [https://diia.gov.ua/news/dlya-zapusku-diya-city-v-radi-zareyestrovani-2 zakonoprojekti](https://diia.gov.ua/news/dlya-zapusku-diya-city-v-radi-zareyestrovani-2-zakonoprojekti)
9. Analytics Action City [Electronic resource]. - Access mode: <http://kmp.ua/en/analytics/infoletters/diia-city-what-is-it-all-about/>
10. Economic truth [Electronic resource]. - Access mode: <https://www.althoughda.com.ua/rus/news/2021/04/14/672990/>
11. Khomenko I.O., Horobinska I.V., Shargorodskyi I.S. Tax burden of economic entities as an object of state regulation. Polissya scientific bulletin. 2021. No. 1 (22). P. 102-113.
12. Khomenko I.O., Horobinska I.V., Matyash L.M. Tax evasion as a consequence of the fiscal orientation of the tax system in Ukraine. Bulletin of NTU. K.: NTU, 2019. "Economic Sciences" series. Issue 2 (44), 2019. C.161-170.
13. Kichko I.I. Elements of a systemic approach to management and financing of the social sphere. Ukraine: aspects of work. 2006. No. 2. P. 17–21.
14. Kichko I. I. Transformation of social functions of the state: financial aspect. Formation of market relations in Ukraine. 2018. No. 1 (Issue 200). P. 132-137.